

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН

МАТЕРІАЛИ X МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

23 квітня 2018 року

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра загальної та практичної психології
Спільна наукова лабораторія психології навчання Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка та
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Кафедра соціальної педагогіки Інституту педагогіки
Жешівського університету (м. Жешів, Республіка Польща)
Академія імені Яна Длугоша в Ченстохові
(м. Ченстохова, Республіка Польща)
Кафедра психології Брестського державного університету
імені О.С. Пушкіна (м. Брест, Республіка Білорусь)
Педагогічний факультет Католицького університету
(м. Ружомберок, Словаччина)
Навчальний Комплекс у Копитовій Підкарпатського воєводства
(м. Копитова, Республіка Польща)
Кафедра психології, Білоруський державний університет
(м. Мінськ, Республіка Білорусь)

T. W. S. S. S.

Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин

**Матеріали X Міжнародної
науково-практичної конференції**

23 вересня 2018 року

Кам'янець-Подільський-Київ-Жешів-Ченстохова-
Брест-Ружомберок-Копитова-Мінськ, 2018

ПСИХОЛОГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

<i>Петровська І.Р.</i> Вплив держави як чинник становлення громадянської ідентичності особистості.....	48
---	----

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
В ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ**

<i>Дідик Н.М.</i> Емпіричне вивчення самостійності майбутніх психологів.....	51
<i>Кушнірова А.П.</i> Соціально-психологічні чинники агресивності дітей дошкільного віку.....	54
<i>Макаренко Н.М.</i> Психолого-педагогічні умови розвитку компетенцій.....	56
<i>Надольський С.Й.</i> Осмислення феномену «інтелект» зарубіжними дослідниками.....	58
<i>Прахова С.А.</i> Взаємозв'язок індивідуально-характерологічних особливостей і фрустраційних станів учнів різних вікових груп.....	61
<i>Чиханцова О.А.</i> Адаптаційні можливості особистості в процесі формування життєстійкості.....	64
<i>Штена О.С.</i> Етичні погляди осіб із різним рівнем психологічної ресурсності.....	66

**ПРОБЛЕМИ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН
У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ**

<i>Білоус І.Л., Гаєрилюк І.А.</i> Психологічний аспект формування іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей закладів вищої освіти.....	70
<i>Гончарук Н.М.</i> Стратегії мовленнєвої комунікації.....	72
<i>Гудима О.В.</i> Мотивація як чинник навчальної діяльності молодших школярів.....	75
<i>Калинюк Ю.В.</i> Психологічні особливості булінгу у взаємодії підлітків.....	77
<i>Kędzierski Witold</i> Determinanty efektywności oddziaływań wychowawczych w warunkach izolacji penitencjarnej (wybrane aspekty).....	80
<i>Куйбеда О.О.</i> Взаємозв'язок рівня тривожності та успішності навчальної діяльності підлітків.....	81
<i>Лобачевська А.С.</i> Психологічні особливості конфліктної поведінки серед молодших школярів.....	84

<i>Рудзевич І.Л.</i> Психологічні засади виникнення конфліктів у навчально-виховному процесі.....	87
<i>Токарева Н.М.</i> Діалогізація міжособистісних взаємин у вимірах освіти.....	90
<i>Хоменко Є.Г.</i> Психологічні особливості взаємодії молодших підлітків.....	92
<i>Чайковська О.М.</i> Внутрішньоособистісні суперечності як причина підліткової конфліктності.....	95
<i>Чеканська О.А., Костюк Н.Б.</i> До проблеми особливостей «Я-концепції» підлітків із соціометричним статусом «ізолюваний» і «знехтуваний».....	98

**ОСОБЛИВОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО
ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ**

<i>Завязкіна Н.В.</i> До питання ролі психологічної діагностики в судовій експертології.....	101
<i>Максименко К.С.</i> Модели социализации и проблематика каузации разнообразных болезненных состояний организма.....	103
<i>Михайлишин У.Б., Шмідзен І.Ю.</i> Фактори формування адиктивної поведінки особистості.....	105

**ПСИХОЛОГІЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН
У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

<i>Посвідко Л.М.</i> Аналіз музичних творів у процесі підготовки студентів освітнього ступеня бакалавр.....	108
<i>Гончаренко Н.В.</i> Психологічні особливості професійної комунікативної діяльності фармацевтичних працівників.....	109
<i>Оніщук І.І.</i> Особливості іншомовної освіти як психолого-педагогічної категорії.....	113
<i>Onufrieva L.A.</i> Me-professional image as a component of future professionals' Me-concept....	116
<i>Пастух Л.В.</i> Розвиток психологічної культури керівників загальноосвітніх навчальних закладів – нагальне завдання післядипломної освіти.....	120
<i>Ренке С.О.</i> Мотивація та становлення професійного образу «Я» у майбутніх психологів.....	123
<i>Яривак V.I., Serbatluk Y.V.</i> Features of using innovational psychological technologies in the future practical psychology preparation system.....	126

Поскольку большую часть своей жизни люди проводят в семье, а она со своей стороны, будучи малой группой, тоже подвержена процессу развития, который можно описать как последовательность задач семейного развития, а значит, индивидуальное развитие зависит от удачного выполнения задач семейного развития. Процесс развития в семье тоже чаще всего не является линейным и непрерывным, а происходит скачками. Можно предположить, что эти скачки (переходные состояния) в семейном развитии представляют собой фазы особенной уязвимости семейной группы, и от их удачного преодоления зависит благополучие как отдельных лиц, так и дальнейшее развитие семьи.

Между тем остается неясным, являются ли такие события действительно причиной или пусковым фактором; чем можно объяснить большую вариабельность реакций на перегрузки; почему одни люди более быстро реагируют нарушением некоторых психических и/или соматических функций, а другие способны сделать из нужды добродетель или оказываются резистентными.

Закреплению нарушенного поведения и переживания часто предшествует нарушение развития в фазах, требующих особенных затрат на адаптацию. Различия в уязвимости – как врожденные, так и приобретенные в ходе истории научения – делают разных людей в разной степени подверженными и восприимчивыми к патогенным влияниям. К этим различиям, возможно, прибавляются еще и половые различия, влияющие на уязвимость и развитие отдельных расстройств. Например, согласно многим исследованиям, мужчинам сложнее преодолеть расставание с партнером, чем женщинам; депрессия же чаще встречается у женщин. Другая патогенная группа факторов – это стрессовые негативные жизненные события и хронические негативные социальные влияния, которые воздействуют на развитие во всех вариациях – иногда в соответствии с культурным стандартом, иногда выходя за рамки нормы. Сюда относятся не только травматические переживания и патогенные социальные отношения в семье, но и культурные условия, которые либо способствуют некоторым расстройствам, либо смягчают выраженность расстройств. В частности, длительное время дискутировался вопрос: может ли быть так, что повышенная болезненность депрессивными расстройствами у женщин и алкоголизмом у мужчин поддерживаются культурно обусловленными половыми стереотипами и соответствующими влияниями социализации.

Самой собой разумеется, что при обсуждении проблемы причинности заболеваний и расстройств невозможно обойтись без упоминания концепции стресса Г.Селье. В этом контексте можно упомянуть характеристики стрессоров, которые могут так или иначе каузировать психические расстройства. Так, стрессор может представлять собой необходимое и достаточное условие для возникновения расстройства или заболевания, выступая, таким образом, его причиной. Типичные примеры – хронифицированные адаптивные и стрессовые реакции, например, реактивное состояние или посттравматическое стрессовое расстройство.

В некоторых случаях стрессор выступает второстепенной причиной. Скажем тогда, когда для возникновения расстройств требуются и другие факторы. Например, диатез-стресс-модель предполагает, что помимо стрессора для возникновения диатеза у индивида должна быть специфическая предрасположенность. Стрессоры могут усугублять какие-то уже наличные условия, провоцирующие расстройства, как это часто бывает в пубертате. Стрессоры могут служить триггерами, превышающими порог резистентности и тем самым способствовать манифестации расстройства. И стрессовое событие может выполнять функцию протективной компенсации.

Выводы. Личностная компетентность в совладании со стрессом, интернальный локус контроля, всевозможные профессиональные и социальные способности и особенности социальной поддержки – все это, будучи протективными факторами, безусловно смягчает патогенные влияния. В частности, к таким протективным факторам относятся стабильные отношения в детстве или в зрелом возрасте, позитивное подкрепление адекватного поведения, социальные модели, позволяющие адекватно отвечать требованиям жизни и т.п. Много-сложные взаимодействия патогенных и протективных внутренних и внешних условий – все это выступает многоступенчатой системой детерминант, составляющих сущность проблематики каузации самых разнообразных болезненных состояний организма и личности.

Список использованных источников

1. Аммон Г. Психосоматическая терапия / Г. Аммон. – СПб, 2000. – 238 с.
2. Бауманн У. Клиническая психология / У. Бауманн, М. Перре; [пер. с нем. А.Желнин и др.]. – [2-е междунар. изд.] – СПб. : Питер, 2003. – 1312 с.
3. Бачериков Н. Е. Клиническая психиатрия / Н.Е. Бачериков, К.В. Михайлова, В.Л. Гавенко и соавт. – К. : Здоровье, 1989. – 512 с.
4. Максименко К.С. Проблема каузации в понимании психологических детерминант психических нарушений, связанных с болезненными состояниями организма / К.С. Максименко / Проблемы сучасної психології : зб. наук. праць Кам.-Под. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014. – Вип. 23. – С. 389–404.
5. Pagoto S. Psychological Co-Morbidities of Physical Illness : A Behavioral Medicine Perspective. – Springer, NY, 2011. – 205 p.
6. Taylor S. E. Adjustment to Threatening Events. A Theory of Cognitive Adaptation / S. E. Taylor // American Psychologist. – 1983. – V.38 (11). – P. 1161–1173.

У.Б. Михайлишин

завідувач кафедри психології, доктор психологічних наук, доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,

м. Ужгород, Україна

І.Ю. Шмідзен

старший лаборант кафедри психології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,

м. Ужгород, Україна

Фактори формування адиктивної поведінки особистості

Паралельно із розвитком суспільства, починають з'являтися та поширюватися нові форми залежностей. Нестабільність економічних, соціальних, політичних умов заважає людині орієнтуватися у навколишній дійсності, створюючи стресові ситуації. Відчуваючи на собі вплив таких чинників, багато людей не в змозі впоратись з цим тиском. Одним із наслідків такого впливу може бути своєрідна втеча від реальності, змінення психічного стану за допомогою вживання різних речовин, фіксацією уваги на певній діяльності. Адиктивна поведінка в такому випадку стає для людини способом пристосування до навколишньої дійсності. Проте, будь-який об'єкт залежності може призводити до порушень зв'язків із соціумом, погіршення фізичного та психічного здоров'я та інших негативних наслідків.

З'ясувати найбільш поширену причину такого явища неможливо. Передумови виникнення адиктивної поведінки особистості різняться в залежності від індивідуальних особливостей особистості, її способу життя, оточення тощо. Актуальним завданням сучасних досліджень проблеми адикції є з'ясування найпоширеніших чинників, які можуть призвести до формування залежностей.

Елементи адиктивної поведінки властиві будь-якій людині, яка відходить від реальності шляхом зміни свого психічного стану. Проблема адикції починається тоді, коли прагнення відходу від реальності, пов'язане зі зміною психічного стану, починає домінувати у свідомості, стаючи центральною ідеєю, що вторгається в життя, приводячи до відриву від реальності залежностями [2, с. 16].

Виділяють наступні передумови, які можуть впливати на виникнення і розвиток адиктивної поведінки: соціальні фактори; фактори, пов'язані з індивідуальними особливостями; біологічні фактори.

До соціальних факторів, що сприяють виникненню і розвитку адиктивної поведінки, відносять: технічний прогрес в галузі харчової промисловості, фармацевтичної індустрії та інших областях, в результаті якого на ринку з'являються все нові і нові товари – потенційні об'єкти залежності; діяльність наркоторговців, які активно залучують молодь до споживання психоактивних речовин; доступність психоактивних речовин, «мода» на них; вплив групи однокласників; вплив сім'ї та ін. [3, с. 62].

Класичні психоаналітичні концепції особистості (З. Фрейд, А. Фрейд, Г. Гартман, П. Блос.) в якості причин виникнення адиктивної поведінки розглядають дефекти в психосексуальному розвитку. Згідно з психоаналітиками, особистість закономірно проходить оральну, анальну фалічну, латентну, генітальну стадії. В основі формування залежності лежать дефекти (внутрішні конфлікти) в психосексуальному розвитку, як набуті частково на оральній та/або анальній стадії розвитку. Людина під дією наркотичної речовини регресує на більш ранні стадії розвитку, уникаючи, таким чином, рішення наявних конфліктів [1, с. 29]. Тому люди, які пережили психічні травми в ранньому дитинстві, мають істотно більший ризик стати залежними [2].

Також виділяють фактори, пов'язані з індивідуальними особливостями: стать, вік, психофізіологічні особливості людини (типологічні особливості нервової системи, характер і т.п.), різні характеристики особистості (самооцінка, локус контролю, стресостійкість, волюв'язаність та моральні якості і т.д.) [3, с. 62].

Психофізіологічні особливості людини визначають індивідуальну своєрідність адиктивної поведінки. Вони можуть істотно впливати на вибір об'єкта залежності, на темпи її формування, ступінь вираженості та можливість подолання [2]. Адиктивна поведінка або будь-який інший вид девіантної поведінки може бути опосередкованою відхиленнями функціонування будь-якого з рівнів індивідуальності. Під індивідуальністю в сучасній психології розуміється неповторність, унікальність поєднання різних властивостей і якостей людини, які відбиваються в її поведінкових стереотипах. По набору окремих якостей і властивостей люди можуть бути принципово схожі, однак за поєднанням цих якостей також кардинально відрізняються [3, с. 76].

Схильність до залежної поведінки може визначатися типологічними особливостями нервової системи. А. Томас і С. Чесс встановили, що основні властивості темпераменту проявляються вже у новонароджених дітей і визначають в подальшому індивідуальний стиль поведінки особистості. Автори виділили дев'ять основних параметрів темпераменту, серед яких пристосованість (до нових ситуацій), якість настрою, чутливість, контактність. Деякі із вроджених властивостей, при інших несприятливих умовах, сприяють формуванню адиктив-

ної поведінки. Нерідко девіантні форми поведінки опосередковуються силою і виразності темпераментальних властивостей. Деякі з них базуються на емоційній лабільності (нестійкості), інші – на гіперактивності та ін. На рівні темпераменту на норму вказує збалансованість психофізіологічних процесів [3].

Важливим індивідуальним фактором, що впливає на поведінку особистості, може виступати низька стресостійкість. Передбачається, що адиктивна поведінка виникає при порушенні копінг-функції – механізмів подолання стресу [2].

Всі стратегії подолання стресу (копінг-стратегії), які формуються у людини в процесі життя, Р. Лазарус розділяє на три групи: стратегії вирішення проблем; пошук соціальної підтримки; уникнення.

Вибір третьої стратегії часто призводить до розвитку адикції [1].

Біологічні фактори: спадкова схильність до деяких форм адиктивної поведінки (наприклад, до алкоголізму); ступінь початкової толерантності до певних речовин та ін. [3, с. 62].

На сучасному рівні знань можливість успадкування та генетичної схильності до зловживання психоактивними речовинами досить добре вивчені. Дослідження даного питання проводяться в основному трьома методами: генеологічними, близнюковими та дослідженнями прийомних дітей.

Сучасні дослідження нейрофізіологічних механізмів схильності до формування залежності від психоактивних речовин зосереджені в основному на вивченні активності різних ділянок мозку. Основним інструментом цих досліджень є вивчення біоелектричної активності мозку [2, с. 33].

Говорячи про фактори залежної поведінки, слід наголосити, що в її основі лежать природні потреби людини. Схильність до залежності в цілому є універсальною особливістю людини. При певних умовах, однак, деякі нейтральні об'єкти перетворюються в життєво важливі для особистості, а потреба в них посилюється до неконтрольованої [2].

Необхідно підкреслити, що адиктивна поведінка – наслідок впливу не якогось одного, а одночасно декількох факторів. Поєднання таких факторів індивідуально для різних людей [3, с. 62].

Висновки. Ми з'ясували, що адиктивна поведінка проявляється у прагненні людини відійти від реальності, змінюючи свій психічний стан. Для цього людина може приймати різні речовини або фіксувати свою увагу на певних видах діяльності, маючи на меті досягнення інтенсивних емоцій. Встановлено, що виникнення адиктивної поведінки може бути пов'язане із соціальними, біологічними факторами, з індивідуальними особливостями людини. Поєднуючись, такі фактори можуть призводити до виникнення залежностей. Однак, залишається відкритим питання про найбільш поширені чинники, що в результаті призводять до залежностей. Попри те, що робилися спроби з'ясувати вплив різноманітних факторів на виникнення адиктивної поведінки у період студентства, єдиного підходу до даної проблеми не існує.

Список використаних джерел

1. Лисецкий К.С. Психологические основы предупреждения наркотической зависимости личности / К. С. Лисецкий. – Самара : Изд-во «Универс групп», 2007. – 308 с.
2. Профилактика аддиктивного поведения: учебное пособие / [Белов В.Г., прот. Григорьев Г., Кулганов В.А., Парфенов Ю.А.]. – СПб. : Православная инициатива, 2013 – 260 с.
3. Симатова О.Б. Психология зависимости / О. Б. Симатова. – Чита : Заб-ГГПУ, 2006. – 300 с.